И З Л О Ж Е Н И Е

за

ПОЛОЖЕНИЕТО В МАКЕДОНИЯ КЪМ КРАЯ НА 1941 ГОДИНА

ПОЛОЖЕНИЕТО В МАКЕДОНИЯ

Представям си, че съм паднал ничком пред Всевишния в час на дълбоко откровение. Никаква лъжа, никаква нечиста мисъл не минава през ума ми, нито пък би могла да мине пред Тоя, който всичко вижда и всичко знае. Искрено и честно отправям моята изповед със спокойствието на човек решен на всичко за истината. И ако в този момент ме смущава нещо, то е: ще мога ли с моите скромни сили да направя достояние на меродавните фактори онова, което ще им даде възможност да преценят правилно положението в Македония?

МАКЕДОНИЯ ВЧЕРА

Бившите режими в Македония нанесоха страшни поражения. Поражението засягат не само материалното състояние на населението, но и неговата душа. Това не е вече тайна за никого. Когато в продължение на 23 години робство само се е рушило, не можем да искаме невъзможното: Македония да бъде такава, каквато се е рисувала във въображението ни, възпламенено от огъня на нашите национални идеали.

Един кратък бегъл преглед на стореното от поробителите ще ни увери в това.

1. ПРОСВЕТА. Обезличаване на населението, като културно, политическо и национално цело. Умъртвяване на българщината и насаждане чувства на признателност и подчиненост към "освободителите". Пресъздаване на една нова колективна душа с необходимите качества за денационализация. Цялата учебна система базирана върху чуждия език и чуждата история. Усвоят ли се както трябва - ученикът е способен. Покаже ли се немарлив към тях - слаб. Целят се не знанията, а готовността към асимилация. Признанието, че сте сърбин или грък превръщата двойката на перока, а упорството на българин - петорката в двойка. Отива се по-далеч: съкращаване на училищата, та по този начин да се осигури невежеството на масите. Така се дойде от няколко гимназии до три - Скопия, Битоля и Тетово, и разбира се намаляване броя на учениците - от 9899 души през 1928/29 г, до 9322 души - с 577 души разлика в по-малко през 1936/7 г. Да не даваме пример с основните училища, особено в селата. Там грамотността позната от турско времее намаляла с 50% и в резултат неграмотността е порастнала до 80%. Ф акта с висшето училище в Скопие - разсадник на сръбска идея и култура не дава основание за каквото и да е оправдание. Качествено и количествено значи, просветната система на поробителите в най-просветения някога край на Балканския полуостров - там, гдето се създаде българската и славянска писменост, понижи просветното равнище на народа до степен, каквато той не е притежавал даже през вековното робство под турците. Духовният живот на Македония се постави в железни рамки на един режим, отричащ възможността на когото и да било да се възвиси до необятните висини на познанието и светлината. Просвета - сведена до синоним на асимилация.

2. КУЛТУРА. Отнемане всички ценни морални качества на народа, познат от най-стари времена със своята скромност на живота, пестеливост, трезвеност, честност и привързаност към рода и семейството, а от тук и към нацията. Насаждане на всички пороци осигуряващи неговото разложение: пиянство, комар, лекота на възгледите, блудство, хайдутлук, леност и безверие. Известният на всички Жика Лазич - началник на Държавната сигурност, а впоследствие и министър на вътрешните работи, на всекиго задаваше следните въпроси:

- Пушиш ли?
- не!
- Пиеш ли?
- Не!
- Комар?
- не!
- Жени?
- Не!
- Но тогава - извикваше той, няма по-опасен човек от тебе за Югославия! Няколко такива хора и ние сме свършени!

Наложи се една специална културна политика. В най-скоро време всички хотели - стари и нови /новите уж за украса на градовете и курортите/, се превърнаха в публични домове. Появиха се оркестри за "духовна наслада" с певачици, собарици и ред други категории развалени жени, които тикнаха по пътя на разврата нашата младеж и привикнаха голяма част от нея на лек и охолен живот. От Крива Паланка, едно малко градче, с 1800 жители, бидоха изгонени след освобождението 36 певачки и проститутки. Числото на изгонените пък от Скопие надхвърля 3000! Обществените, държавни и частни учреждения и институти не по-малко влияеха за развала. Също и училищата. Чиновниците не се занимаваха с нищо друго, освен с пиене и любов, като принуждаваха и местните да се подчиняват на тази действителност. Учителите с държането си в клас събуждаха всички тъмни инстикти в подрастващите поколения. Никога няма да забравя часовете по литература, като осмокласен ученик в Щипската гимназия. "Професорът" от Шумадия с нищо друго не ни занимаваше, освен с четенето на порнографски книги - предимно романи. Влезне в клас, сложи книгата и намасата и започне да чете тъкмо онези страници, в които се разправя за нежни прегръдки, страстни целувки и нещо повече. В такива моменти той ни гледаше ухилен и намигаше на ученичките, питайки ги най-цинично: е, как, девойчета, харесва ли ви, а? Македония с нейния патриархален бит и прекрасни добродетели трябваше да изчезне. Те бяха пречка за нейната асимилация и затова се наложи в частния живот покварата; в семейния - раздвоените на стари и млади; в обществения - шпионажа, клеветничеството, доносничеството, корупцията и продажничеството. Културата, от възможност за лично и обществено превъзпитаване и усъвършенствуване бе превърната в школа за падение. Култура, сведена до синоним на разврат.

3. ПОЛИТИКА - разделяй и владей! Партии, партизанства, контрачетнически организации и пр.формации. Изкуствено насаждане идеи за автономизъм, федерализъм и комунизъм при нескривана подкрепа от страна на държавата. Сеч и пожар навсякъде, където се констатира противодействие на тая политика: Гарван, Търлис! Облаги за тези, които показват склонност към сърбизма и гърцизма: Каламатиевци, Мина Станковци и др. Явно гласоподаване при избори, за да се види кой е за медал. Ако е с правителството, и кой за тояга, ако е против. Народното представителство - агент на полицията. Афери, затвори, убийства и бесилки: Ниш, Лепоглава, Скопие и Пожаревац! Свобода на печата и словото за мъртвите. За живите, грижливо подготвени речи, написани от самата власт, които се произносят по заповед при тържествени случаи. Няма идеи, няма разбирания, няма проявления на каквато и да е самостоятелна мисъл. Пълен мрак и грижи само за насъщния. Всичко под знака на прокарваната с кръв и желязо правителствена политика: всички за поробителите - нищо за поробените. Свързва ги само един път - асимилацията. Изход и възможност за борба само в конспирацията. За нея, обаче, се оказаха годни само младите. А младите, поради грешките на ВМРО, БКП и българските правителства, бяха скъсали връзките с България и не знаеха из кой път да тръгнат. Те станаха плячка на чуждите конспиративни организации и партии, на дъното на които стоеше един зле прикрит шовинизъм, прокарван от различно обоените агенти на Белград или Атина. Политика, сведена до синоним на терор.

4. Стопанство И СОЦИАЛНИ ГРИЖИ - данъци, ангарии, колонизации и грабеж. Девиз: стани наш, за да ядеш! А за да ядеш няма нужда от оране и копане, от търговия и занаят - държавата плаща. Пълен застой в търговията и занаятите. Безработица всред работничеството. Големите предприятия и индустрията преминават връцете на поробителите. И докато 50 хиляди души са принудени да отиват всяка година на печалба в чужбина, поради факта че са крайно бедни и не са свързани със земеделието, колонизират се 15 хиляди души от пасивни сръбски краища. Колонизатори от Мала Азия като скакалци нахълтват в равнините на Лерин, Воден, Енидже Вардар и Солун. Тракия също бива поплавена от тяха. И се започва една работа само за беля: работа без план за повдигане на народното стопанство и план за поголовното оплячкване на местното население. Проучват се основно всички въпроси за флората и фауната, за козите и овцете, за рибите в езерата, а се игнорират въпросите свързани с поминъка на хората, ширещата се между тях туберкулоза, необикновено голямата смъртност у децата, безработицата и пр.

Има някакви заченки на залесяване, опити за подобрение на земеделието, скотовъдството и овощарството, но разсадниците за тя цел са превърнати за бездарници и плячкаши.

Същото важи за здравното и ветерирарно дело. Стопанстка просвета за очи: три земеделскиху училища и две търговски"академии"в Скопие и Битоля за писари и книговодители. Пътища такива,каквито ги познаваме от турско време. Обръщало се е внимание само на стратегическите,като към границата нарочно са изоставяни в много лошо положение. При войната да не могат да се използуват от неприятеля. Строеж на железници без оглед на стопански връзки. По тази причина една голяма част от Македония е останала твърде отдалечена от ж.п.мрежа. Рудниците в ръцете на чужденци, предимно с английски капитали. Електрификация слаба. Никакво благоустройство в градовете,с изключение на Скопие и Солун. Липса на канализации и водопроводи. Селата изоставени на произвола на съдбата. Социалните пък грижи се изчерпват сп някои подаяния,награди при конкурси,даване стипендии на показалите голям успех в прихващане на чуждата идея и култура. Бойкот от страна на държавата и по заповед от страна на населението към известни български фирми,чифлици и предприятия с цел да пропаднат. Претоварването им с данъци. Никаква "дозвола" за свободно търгуване за онези,които са съмнителни за властте. Стопанство и социални грижи,сведени до синоним на грабеж.

II.

МАКЕДОНИЯ В МОМЕНТА НА ОСВОБОЖДЕНИЕТО

В резултат на гореописаната просветна асимилация,културен разврат, политически терор и стопански грабеж,бидоха унищожени почти всички ценности,създавани от векове в Македония. Духът на народа е разколебан и разяден от най-противоречиви чувства и идеи: автономистически,сърбомански,гъркомански,национално-македонски и комунистически. И ако в основата на всичко това не се криеше българщината,особено ярко подчертана в по-старите,щяхме да сварим една чужда,а не братска Македония. Продължителната откъснатост от българския държавен и културен живот е създала известна отчужденост. Езикът,с изключение на диалектите,е пострадал особено всред интелигенцията. От българския книжовен език няма нито помен. Не може и да има. Естественото влечение на даровитите към поезия и изкуство,ги е принудило да пишат или на диалект или на чисто книжовен сръбски или гръцки език. От тук и основанията у някои за македонаска литература и македонска нация,считани от по-младите поколения не за тактически средства в борбата за освобождение,а за цел. Възприети са нови навици и обичаи,създадени нови настроения и възгледи,които представляват голяма пречка за приобщаването. Те подчертават конкретно на всяка крачка известно различие между старите и новоосвободени краища и дават известно оправдание на теоритиците за сепаратизъм,. А теоритици колкото искаш. Наплодил ги Господ,особено между интелигенцията. Сепаратизма се подсилва още повече от някои веяния,дошли от самата свободна България. Прочутото македонско единство,благодарение на което се роди Илинден и води половинвековна борба за освобождение,не съществува вече. То е стъпкано под краката на доносничеството,клеветничеството и страхът от властта. Останала е само,под тежестта на робските условия,една идеалистичена представа за България,далеч не отговаряща на действителността. За Македония,България е била вековна мечта и като така - идеализирана. Всички качества липсващи на поцтисническите държави,населението е прехвърляло на българската й никога не е скривало вярата,че с идването на последната ще настъпи денят на истинската национална свобода и социална справедливост. Тази вяра,именно,спаси Македония за България и я предвари от пълна асимилация. Тя окриляше нейния дух за да издържи докрай. Но тази вяра,също така,както ще видим по-късно,й донесе най-големи разочарования....

Стопански Македония е съсипана. С изключение на неколцина търговци и индустриалци,гледани с добри очи от властта,всички останали са загубили предишното си благосъстояние и чрез прекомерните данъци и политически преследвания доведени до просяшка тояга. Мизерията е толкова голяма,че градовете са се превърнали в куп развалини,а хората на сенки.

Търговията е замряла. До колкото я има е съсредоточена в ръцете на поробителите, евреите, турците и албанците. На българите е останало да избират между аргатлъка и чиновничеството. Македония, позната от турско време като страна на голяма лична инициатива и свободно творчество, стана страна на безбройно чиновничество - признак на действително осиромашаване и стопанска безизходност. Тук не виновна толкова кризата от войните! Тук е виновно главно робството, което си постави за цел да я съсипе материално, надявайки се, че по този начин по-лесно ще може да я денационализира. Същото важи и за занаятчиството и за всички отрасли на народното стопанство. Само земеделието остана незасегнато от този натиск, но при едно равнище, предизвикващо съжалението на всеки, който е видял плодородните полета на Македония, обработвани най-примитивно и поради това, поставени в невъзможност да изхранят цялото население. В същност производството е достатъчно за изхрана, но малко остава за износ. Оре се още с дървен плуг и с добитък твърде слаб, неможещ да издържа железния. Според някои сръбски автори, това било тъкмо на място, понеже така земята, суха от вода, едновременно с ралото се и раздробявала, докато с плуг оставала на твърди буци! Като че ли съвременната техника е безсилна със своите средства не само да раздроби буците на нивите, но и тия в главите на сръбските учени, запретнали ръкави да оправдават безгрижието на белградските управници. Обработваемата площ не се достатъчно засява. Големи пространства земя пустеят, къде поради безводие, къде поради липса на работни ръце. Слабо се тори. Слаба земеделска просвета. Изоставени на произвола гори. Лоши пътища и съобщения. Люти чушки, тетовски ябълки, овчеполски разплодници и толкоз! Новото време със своите разнообразни сортове не е засегнало нито градинарството, нито овощарството, нито скотовъдството. Всичко е оставено по старому. И ако самата природа не беше се погрижила да надари Македония с действително хубави плодове и раси, хората нямаше да знаят за съществуването им!. Такива са били грижите на поробителите за подобрението на земята и нейното производство. Населението от друга страна, даже и при поощрение, е стояло пасивно, защото предварително е знаяло, че няма да получи нужната цена на положения труд. Такъв е случаят с афиона, тютюна и пр. Интензивността на труда по този начин и намаляла. Убито е желанието за работа и творчество.

Болна душа, болен дух и изнемощял организъм - това е с три думи пълната характеристика на положението в Македония, в момента, когато звъна на немското оръжие възвести очакваната свобода. Обективно погледнато обаче, трябва да признаем: макар и обезобразена, Македония издържа докрай изпитанията и не се подаде на асимилацията. Изранена, почти полумъртва, тя все пак намери сили в себе, за да извика мощното българско ура на царя освободител и обединител от своята Голгота: най-окаяния, най-изстрадалия град - Щип. Честта, оказаната чест с посещението на царя на българите е напълно справедлива. Ако Охрид крие жезъла на българските царе, то Щип безспорно е тяхната крепост.

III.

МАКЕДОНИЯ ДНЕС

Има ли нужда да описвам великите моменти, които преживя цяла Македония с идването на храбрата българска армия и установяването на българската администрация и власт? Хората просто забравиха да ядат и спят. Опиянени, те се движеха като на сън и почти не вярваха на очите си, че чудото е станало. Една светла радост беше заляла всички: и стари и млади, учени и прости, богати и бедни. Никой нищо не работеше и всеки като че ли искаше с това да подчертае готовността си за най-скъпи жертви пред голямото събитие на освобождението. "Нека пропаднем" - казваха мнозина. Това, което желаехме, дочакахме. За нищо повече не искаме да знаем!

Вярата, че вече е свършено с робството и всички свързани с него несправедливости, правеше всекиго щастлив и спокоен за своето бъдеще. Никой не се съмняваше, че се тръгва из нов път на честно управление и благодатно творчество, което нищо с нищо няма да напомня на миналото. Когато, обаче, нас тъпиха дните на отрезвлението и народът се обърна да види

резултатите от новата промяна,пред него се изпречи следната картина:гладни чиновници,гладни работници,мъртвило в чаршията,липса на хранителни продукти,ограничени съобщения и превозни средства и една администрация неподготвена и без план за бързото стопанско,културно и политическо организаране на населението. Ние разбираме,че такава огромна работа не се извършва за 24 часа. Ние си даваме сметка и за факта,че върху плещите на българската държава,се стовариха големи тяжести поради едновременното освобождение на Добруджа,Тракия и Македония. Колкото и и яки да са,те не можеха да не се огънат. Обективните условия във връзка с войната също не са благоприятни за нас. Макар и да не участвуваме в нея на бойните полета ние не сме

нага размяната на динарите по курс 1,6 0 остана глас вопиющ в пустиня. Тук извиненията, че нямало достатъчно банкноти за обръщение в Народната банка са извъртвания. Там има такива специалисти, че и камъните биха превърнали в злато, та камо ли да не намерят средства за належащата размяна. Но и тук пословичната българска бюрократичност даде своя отпечатък, с което се подчерта още веднъж, че много и много се иска от нас, за да бъдем достойни за преживяваните дни на освобождение и обединение. Има и други причини: едрите търговци от старите предели да нямат конкуренти в лицето на онези от ново освободените при закупуването изоставените от сърбите предприятия: фабриката за консервирани зеленчуци в Скопие и пр. Контрабандата стана общ занаят на цялото население, живущо покрай границата към Сърбия, Албания и Гърция. Необходимите стоки за Македония се изнасяха там и продаваха на баснословни цени, въпреки че липсваха на вътрешния пазар. Покровителствувано от безсъвестни чиновници и пазители на реда и законността, с които делеше печалбите, то отиде до там, че започна да търгува и с готово опечен хляб. Това наложи купонната система, но до едно общо уреждане на въпроса за всички продукти и нормировки на разните стоки не може да се дойде бързо и ефикасно. Оправдателни причини много: липса на превозни средства, още не организирана администрация и пр. Населението обаче, очакваше от своя идеал да разреши за 24 часа "поп немски" всичко и остана с впечатлението, че не ни бива. Тогава се измисли поговорката: търпение, ще бъде, ще я наредим ! - какъвто отговор винаги даваха меродавните фактори. Поради липсата на достатъчна и убедителна пропаганда, която да изясни положението /нашите вестници се занимават само с висша политика/ всеки остана с убеждението, че се злоупотребява с неговото търпение. А от тук до откритото недоволство има само една крачка.

3. ВЪПРОСЪТ С АДМИНИСПРАЦИЯТА и прокарваната от нея политика представляваше от себе си най-голямото изпитание за правителството. Поставена на здрави основи, подбран елитен кадър и ясно определени задачи, тя щеше да изиграе най-голямата роля за приобщаването на населението към държавата, ако действително успееха работите да се наредят така. В същност, с изключение на някои и друг човек, всичко беше организирано случайно, тъй като по общо признание, събитията ни свариха неподготвени. Кой от господа министрите вярваше, че Македония ще бъде дадена на България? И все пак ще трябва да призная: вината не е толкова в подбора на лицата, в личния състав, а в недостатъците изобщо на нашата администрация позната от старите предели, които тук намериха благодатна почва, за да се проявят с всичка сила.

а/ ПРЕДИ ВСИЧКО ХАЙДУТЛУКА, облагоприятствуван още от савите ненормализирани условия. Хайдутлука, разбира се е наша национална черта и се дължи на едно друго национално притежание: бедността. С това обяснение не оправдавам никого. Командированите чиновници усетили мътното време и бидейки с малки заплати, се нахвърлиха като разбойници върху тлъста плячка, решени на всяка цена един ден да напуснат Македония като милионери. И понеже всичко държавно, обществено предварително беше блокирано от немските войски и до известна степен оплячкано /яма!/ от местното население, те се нахвърлиха върху него по липса на по-благоприятен обект. Започна се една олелия, чисто балканска проба: търговия с открити листове и паспорти; игра на патриотарство и сърбоманство; ортаклък със спекулантите и търговците; глоби за било и не било на селяните без да им се издават нужните квитанции; издирване на оплячканото за лично използуване; злоупотреба на държавни суми, определени за патриотични цели, изпълзуване изоставени стопанства принадлежащи на държавата и пр, и пр, всевъзможни случаи и начини за далавери. Струва ми се, че цялата дейност на администрацията за първите два месеца от освобождението се изчерпваше именно в практикуването на тоя занаят. От пъдаря до областния директор - всички, без изключение, бяха погълнати от него. Кметските наместници одираха кожите на селяните. Секретар бирниците събираха несъществуващи данъци срещу дадена "честна дума", че няма да отидат по джобовете им. Околийските управители раздаваха срещу богати рушвети безстопанствени земи и правеха българите & сърби, а сърбите -българи за да ги изнудват. Тази е причината, че в разстояние на три месеца до забраната от немците, не успяха да се изселят всички сърби, за да правят днес триста въртели на държавата. Кметовете и областните директори, заедно с комисарите

по прехраната пък бяха образували "свещен съюз". Пристигнат отнякъде влакове с храни,например,принадлежащи на частни лица за някои град. Комисарите веднага издават своето вето - не може да продължат пътя. Телефончета се разтичват: може да се отмени ветото,но това зависи от кмета или директора... П ари! В това отношение комисарите по прехраната биха ренорд . Тук даваме няколко случая от Битоля,които са типични за цяла Македония. Те са извлечение от едно писмо на дребни търговци,изпратено до директора на Битолската област на 11.VII.т.г.

" Ние дребните търговци донесохме стоки от старите предели на царството и веднага ги декларирахме пред комисаря още преди 15 дни. Обаче, мнозина от нас ни досега не са получили разрешение и нормировка за продаване,въпреки че почти всеки ден отиваме и чакаме за това. Наопъки,на англосиста Мице Минов бе разрешено веднага да си продаде декларирания му син камък и ако бе деклариран много по_късно от нас.

Разпределянето на захърта пък върши на наша щета. Така,на евреина милионер Санто Аруети се даде 770 кг захар,а на нас нито бучка.

Изнасянето на гян от тук не се позволява,но известния евреин и богаташ Шабитай,търговец на гьонове,с подкрепата на комисаря,може да изпрати в старите предели на царството за около 350 хиляди лева гьон. Парите за този гьон Шабитай получи чрез Кръсте Минов. Затова знае Лазар Христов, тютюнопродавец,ул.бул.Кн.Симеон № 200.

Известната еврейска къща "Челебон & комп. " продаде на битолския гражданин Георги Ангелков сатен и други материали за 350 динари вместо за 95 динари. Комисарят не му състави акт,въпреки осведомяването. Свидетели: Клео Иванов и Благой Попов - шивачи от гр.Битоля." и т.н.

б/ ПОЛОЖЕНИЕТО НА КОМАНДИРОВЪЧНИ правеше чиновниците безгрижни и без всякакво желание за работа. Свикнали с мисъта,че командировката е разходка,те стояха с един крак винаги на зенгия и се отдаваха повече на личните си удоволствия,отколкото на дълга да творят. Бившият Кочански управител /па само той ли?/ не се занимаваше с нищо друго,освен да разправя в позата на поет за красотите на местната хубавица Виргиния,чието краче било толкова изящно,че изглеждало "да се плъзга по лунните лъчи". Бившият кмет на Св.Никола /па само той ли!/ по цял ден скърбеше,че е попаднал в малко градче,лишен от всякакви удобства. Като че ли е дошъл на курорт,а не за работа. "Няма,казват,никакви гори наоколо - пусто!". Ами създай ги бе,кардаш,нали затова са те изпратили? Кой е виновен,че Македония не може да предложи по-голями удобства? Хората дошли да се понаядат, поживеят,опреснят впечатленията си,напълнят джебовете и офейкат. Липсваше каквото и да е съзнание и план за една или друга полезотворна дейност. Командировка! Добре е,че правителството се вслуша в съветите на доброжелатели,та премахна този административен разврат,иначе,сега щяхме да бъдем изправени пред обща революция в Македония.

в/ КАРИЕРИЗМА И ЕГОИЗМА на шефовете по отношение на подчинените си - особено към чиновниците от бившия режим. Превъзходството на знанията в службите и законите от страна на командированите над местните,изигра тази печална роля.че превърна последните на българи от второ качество. Не стигаше удара - понижаването им в сравнение със заеманите от тях служби през бившия режим - уреден вече със закон,но трябваше да се устои и на едно друго положение,несъвместимо с понятията за едно добро управление. Не става дума тук за заплатите или за надничарството на щатните от 23 години чиновници,за поведението "на всезнаещите". С чувството на известно превъзходство,каквото про форма действително притежават,шефовете не направиха нищо за да предадат своите знания на подчинените си,да създадат българска школа за чиновниците от бовшия режим. Като че ли нарочно ги държат в неведение /така е и в старите предели!/,за да подчертават при всички случай на направени грешки достойнствата си на началници застраховани и презастраховани по този начин за вечни времена за своите места. Защото не е тайна,че това го правят от страх за да не бъдат изместени. Този въпрос неведнъж е повдиган от заинтересованите и винаги е бил получаван един и същ отговор: "Няма нужда да знаете!". А колко много имат нужда от знания,разбира се на българските закони и на българския кънце-

ларски ред и българските служби. Един Бог знае само,каква мъка изпитват, че куцат и в език и във всичко. А кой ще ги оправи ако не шефовете на учрежденията?.

Изглежда,за мнозина не е ясно още,че да служиш в новоосвободените краища значи да апостолствуваш....

г/ ДЪРЖАНИЕТО НА АДМИНИСТРАЦИЯТА. Има един факт - загадка за всички: в Моравско населението е доволно от нейното държание,а в Македония - не. Една и съща администрация - различни резултати. Някои обясняват това с манталитета на населението. Истината,обаче,е другаде. Администрацията в Моравско се чувствува като гост в чужда къща и пипа меко и кротко. В Македония - обратното: чувствува се като в свой дом и я кара по халат, с крясъци,подвиквания,псувни,сербезлък и прекомерна строгост. Като че ли иска за 24 часа да запълни празнината в живота на Македония,дълбана 23 години в робство. Мери за всичко с аршин,важещ за стара България. Нали сме си българи!,казват всички и никому не прощават нито пък се стараят да бъдат по-човечни. Не схващат,че българинът от Македония от страдания е заприличал на мъртвец,че е с изопнатин нерви и с разклатено здраве,че се нуждае от грижи,братска дума и любов. Вековеш за него държавата е била символ на насилие и очаква от своята собствена друг ред,други порядъци и обноски,които с нищо да не му напомнят робството. Вместо това имаме налице бавност при обслужването,небрежност при изпълнението,липсва на всякакво уважение и такт към гражданството. Пред вратите на шефовете се чака с часове. Стара песен! Прави се изключение само за "приятели". Те могат да прежддат всички. Обещанията са безплатни за всички молители." Ще бъде,ще я наредим". Общините са в безпорядък,никаква организация,блъсканици и протести,разтакване и губене на време,сложна процедура за всичко. Не напразно в Скопие се направиха улични демонстрации срещу кмета Спиро Китинчев. Полицията понякога прекалява с мерките си за запазване сигурността и реда в държавата. В Прилеп например,покрай виновниците при един случа минаха през строя и 300 души невинни.СЧувство на мъст не се управлява. Отделни полицаи третират населението,като че ли е стадо говеда. На мнозина учтивостта е непозната. "Майката македонска" е обикновено явление. Проявява се невежество: "Вие не сте българи!" А да кажеш това някому в Македония е все одно да му забиеш нож в сърцето.

4. ВЪПРОСЪТ С ПРАВИТЕЛСТВЕНАТА ПОЛИТИКА. Тя беше пробния камък за правителството. И за съжаление претърпя пълен крах. Особено що се касае за ресора на г.Габровски. Въобще,правителството посрещна освобождението на Македония неподготвено и без големи възможности на разположение,нещо,което г.министър-председателят Филов призна пред народното събрание. Чисто и просто за 3/4 от българските държавници и политици Македония беше загубена или най-малкото не си заслужаваше труда да се бори човек за нея. Смятаха,че ще си възвърнем Западните покрайнини,Струмица и в краен случай Щип,сигурно от страх да нямат зимане даване със щипяни, прочути терористи. При това положение ,без предварително проучване на условията,оставаше само един изход: или правителството да се опре на Ц.акционен комите и неговите поделения,или да започне с опипване,експерименти и,разбира се,грешки. Правителството винаги между Сцила и Харидба, винаги колебливо,избра двата пътя,като си послужи отначало с първия за кратко време,отказа от него гордо своята самонадеяност и прихвана втория,за да си счупи главата.

БЦАК за Македония възникна в първите дни на войната срещу Югославия. На 11 април т.г.в историческото Скопие,с подкрепата на местни деятели бяха положени неговите основи,преди още да навлезат българските войски в Македония,с ясно определената цел:присъединението към България. Чрез органа си в."Македония" той проклами́ра обединението и с това веднъж за винаги от името на македонското население разреши въпроса за влизането на Македония в общобългарската държавна общност.Актът

беше от голямо историческо значение. Той бе дело от една страна на свободно изразената народна воля, а от друга страна се извърши в обстановката на едно още неустановено положение с много неизвестни. Апетитите на някои държави, функционирането на заварената тираническа администрация и джандармерия, индеферентното поведение на германските военачалници насочили всичкото си внимание към фронта / спомнете си телеграмата на Гьоринг отправена към всички македонци, а не до македонските българи!/ - всичко беше някакси обвито в мъгла и неядно и за населението и за българската държава. Будното македонско население обаче, ръководено от ЦК със своето упорство успя за късо време да обезоръжи всички вътрешни и външни неприятели. То напускаше масово фронта, отказвайки да се бие срещу германците и италианските войски, саботираше действията на югославянската и гръцка войски и в усилията си да даде организирана форма на своето желание да бъде свързано с България, премахна палата тираническа администрация, замествайки я със своя, а жандармерията с гражданска милиция. Може смело да се каже, че рамо до рамо с германските войски, македонското население участвува във войната срещу Сърбия и Гърция и извоюва с борба признанието за българската си принадлежност. Това трябва да знаят всички чиновници от стара България, дошли впосл ствие, които по повод на разни банкети никога не обелваха зъб за тоя факт, изтъквайки само своите заслуги. Приказките пък, че Хитлер без нашите усилия щеше да ни даде Македония не хващат място Примерът с по-голямата част от Македония под гърците е достатъчен. Там населението, по много причини, не може да се покаже дейно и остана подчинено и по-нататък на гръцката администрация. Дойчо да дава, ама в кошарата не вкарва ! Това пък не означава, че няма да получим това, което е наше, но само подчертава една неуспорима истина, че всичко се взима с борба и че един народ растев в усилията си да постигне нещо. И ако усилията спестяват неговите страдания, те не само че трябва да бъдат благословени, но и предизвикани, ако не са дадени налице. Ние не трябва да гоним събитията, но и не трябва да ги проспиваме. Когато се наложи пък, длъжни сме да ги създаваме. В това отношение ЦАК за Македония може да бъде само поздравен. Той във военно отношение се яви допълнение на българската армия и запълни празнината с въоръжения неутралитет на България, която не обяви и не влезе във война срещу Югославия и Гърция. В политическо отношение той се яви допълнение на българската външна политика и запълни празнината с нейната колебливост, която я накара даже по едно време да се отрече от Македония. В ~~Македонии~~ административно отношение той разчисти терена за установяване на българската администрация и в момента, когато беше готов да я подкрепи в по-нататъшните й усилия за приобщаване, получи незаслужено нейния дар, за да остане сама и увисне във въздуха. В стопанско отношение той спомогна да се разрешат известни належащи въпроси, свързани с прехраната и поминъка на населението като между другото от името на БЗНБ банка положи основите на кооперативното движение в Македония, сразено в последствие от същата тази банка , поради влиянието в нея на някои заинтересовани среди. В културно-просветно отношение запали пръв факела на българското слово с историческия пръв брой на своя орган "Македония", създаде първите курсове по български език, първите читалища и даде подтик за всестранното издигане на македонските българи изш мрака на 23-годишното робство. С дела, а не с празни приказки той даде доказателство за вярност към нацията като послужи за звено между населението и държавата в името на обединението, сплотеността около знамето на България. При тези условия трябваше ли, бидейки толково много обществено полезен, да бъде отречен? Трябваше ли да бъде отрязан клона, на който се крепеше българската държавна идея? Да бъде скъсана връзката между държава и народ? Защото, забележе, робството изкопа цяла пропаст между тях и без такава връзка администрацията не можеще да се спави със своите задачи. ЦАК за Македонияимаше всичките качества за това. Той проникна със своите поделения навсякъде. В организационно отношение обра каймака /малко кисел, наистина -но това е нашия народ/ от всички съсловия и чрез въздействието и влиянието си щеше и нему и на държавата да спести много и много разочарования и грешки, каквито бяха избегнати в началото и настъпили впоследствие. Абсурдно беше да се мисли също така, че без него могат да възникнат нови формации в бъдеще. С други

думи:това което бе в състояние да даде,Македония,щеше да го даде чрез ЦАК за Македония и неговите поделения - отделните местни общогражданси комитети,поне за периода до пълното приобщаване на населението към България. Чрез тях тя беше готова на всички жертви,на всички отстъпки в името на българщината. Там в казана на тия комитети щяха да изгорят всички бацили на разложение,бунтарства и злини,оставени в наследство от бившите режими,да прекипят и се изпарят всички идейни течения,спъващи историческия развой на нацията,да изчезнат всички неблагоприятни за България течения,за да остане на дъното действително тежкото и ценното: истинската същност на македонския българин,обичащ до безкрайност своето отечество с всичките качества на един строител на нова,обединена България.

Но меродавните решиха иначе.Под въздействието на страничны влияния, инспирирани от известни македонски среди в стара България,успяли да се вредят в така наречените национални и пр,.съвети около най-безгрижния от българските министри г.Габровски,те издадоха нареждане за тяхното разтуряне. Мотивите не са ни известни,защото у нас все още се конспирира и работи на тъмно. Някои намериха,че теоритично те не са законно установени, тъй като са създадени преди идването на българските власти в Македония - няма значение тяхния актив тъкмо за България и нейните закони. Други сметнаха,че с учредяването на околийските съвети ролята им се изчерпва и ги идентифицираха с тия съвети - няма значение,че ролята на общогражданските комитети започваше от там,откъдето свършваше тая на околийските съвети. Трети се уплашиха от съществуващия център,който би могъл да се превърне в партийно теке - няма значение,че председателят и секретарят писменодонесоха където трябва за ликвидиране на този център като поискаха само да се оставят местните комитети да съществуват всеки за себе си, без каквато и да е връзка помежду,така,както е в Добруджа и старите предели. Четвърти заговориха за някакви злоупотребления от страна на членове на комитетите - няма значение,че във всяко стадо има мърша и че заради мършата стадото не бива да бъде изклано. Имаше ли място също така за недоверие към създателите на ЦАК които с риск на живота си възвестиха първи свободата от името на България и призоваха народа към единство и сплотеност? Нито едно човешко дело не е съвършено. За Македония обаче комитетите бяха една необходимост,без която не можеше да се извърши правилно процеса на приобщаването. Действителното положение на администрацията днес и чувствата на населението към нея са доказателство за това.

Не говоря тъй,защото съм засегнат като техен създател. Далеч от тази мисъл? Нищо друго не ме интересува освен истината и България. И затуй смело заявявам: ако не беше играта с разтурването на комитетите - най-невинната форма на общогражданско проявление,за чието създаване на друго място биха ни окачили по десет медали; ако не им бяха срещупоставени от страна на Габровски и неговите хора заедно с подкрепата на цялата администрация /доказателства са поверителните до околийските управители!/,замисленните в кабинето на бившия областен директор г.Козарев "интелектуални клубчета,",умрели преди да се родят /спомнете си случая само с блама на г.Козарева в скопския народен театър при тяхното учредяване/ и заменени от същия впоследствие с новото им издание "общогражданси национални клубове/; ако не беше тая подигравка с добрите чувства и желания на македонската интелигенция да се впрегне на работа за доброто на народа и България и тоя лукс за днешните времена в продължение на шест месеца да се подхвърли населението на сътресенията на три обществени формации с цел да се разбие неговото единство и неговата творческа мощ в услуга на държавата / звенарски тенденции /,за да се премахне някакво въображаемо съперничество с властта /глупости!/ ; ако вместо всички гореизброени вредни напъни на правителството и особено на г.Габровски да съзлодее от кутрета слонове,бяха насочени към осигуряване прехраната на населението,премахване на безработицата и предприемане на ред стопански мероприятия каквито се предприеха от страна на министерството на железниците,благоустройството и пр. нямаше да има никакви комунистически акции в Македония,никакво недоволство у народа и нямаше да се дойде до положението шест месеце след нейното освобождение да се вдигат бесилки за ненйта младеж от страна на

на българската държава - тая държава,която всички са очаквали от душа и от сърце. За тоя успех главно трябва да се благодари на г.министра на вътрешните работи и народното здраве. Политиката на разединяване а не на обединение,на разстройване единството на народа в името на България - непонятна за духа на новото време и нова Европа,не можеше да не даде подобни резултати. Изглежда,че не само Македония страда от известно тежко наследство. Изглежда,че и старите граници на царството още не са ликвидирани похватите,познати от партийните времена. Изглежда,че единството и сплотеността все още се смятат за опасни / няма значение,че правителството и вестникарите ги надуват до прегракване/,а разпокъсаността за необходимост,осигуряваща господството на нищите духом и оправдаващи тяхното бездействие.

Правителствената политика в Македония фалира. Тя не може да схване,че мир и благоденствие в държавата ни може да зацаруват само по линията на ДЕЙСТВИТЕЛНОТО ОБЕДИНЕНИЕ И ДЕЙСТВИТЕЛНОТО УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ нуждите на народа - не на спекулантите,не на кариеристите и политическите търгаши. Убила желанието на населението да й съдействува с играта й на кубчета,тя се ограничи с татака наречените афиета и задълба благодарение на съветите и препоръките им за назначаване на чиновници - техни приятели,с помощта на които пожелаха да направят партия,в един кьор сокак, отгдето има само един изход за правителството: да коригира основно тази политика или да си върви. Особено това важи за титуляра на вътрешното министерство. Македония не е в състояние да направи какъвто и да е компромис за него,както не го направи за бившите областни директори. Човекът,който пожела да я превърне в партийно котерийно теке на своте съмишленици и приятели чрез околийските управители и кметовете - органи преди всичко на държавата и създаде у всички фракционни понятия за властта: човекът,който не можа да подбере нужния персонал за администрацията,нито да наложи го настани по качества и достойнства на съответните служби, правейки експерименти ту с едни,ту с други без план и без система,без всякакъв личен критерий,доверявайки се на приятелите си от "националните съвети" и платените глашатаи в Македония; човекът,който не умее да предвижда събитията за да ги насочи по желания от интересите на държавата налаган път,и си служи,като първа и последна инстанция при разрешението на всички въпроси от вътрешен характер само с полицейския камшик; човекът срещу когото е насочено недоволството на цяла Македония и е причина за растящата отчужденост на населението към България е пречка за приобщаването и в интереса на нашата национална общност трябва да отстъпи заеманият пост на някои по-подходящ човек. Аз казах преди няколко месеца пророческите думи: тъй както върви,Македония ще изяде главите на много министри,. И така е по-добре,отколкото да бъде изядена главата на България.

IV.

КАКВО НИ ПРЕДСТОИ ?

Препоръките,които давам тук са резултат на лични наблюдения и заключения,придобити от контакта ми с населението в Македония,при честите ми обиколки. Не давам на никого ум,а само излагам известни положения от естество да подкрепят държавата в нейните усилия да установи час по-скоро един по-добър и сносен режим.

А. ПО ВЪТРЕШНАТА ПОЛИТИКА

1. Вътрешната политика относително Македония трябва да бъде една: кръст на миналото,братство и любов между всички ,хляб и работа за всички ,единство и сплотеност за величието на България.

2. Да не се прави разлика межзу заслужили и незаслужили - няма кантар за тази работа. Властта външно трябва да третира еднакво всички.

Защото се злоупотребява много с патриотизма. Често пъти зад обвиненията против тогова или онгова се крият лични или търговски сметки,които не винаги се забелязват от надлежните органи. Ние нямаме интерес да поддържаме политиката на разединяване,вдъхновявана от довчерашните поробители. Хората от категорията на Каламатиев и други са си теглили сами присъдата и своевременно са напуснали Македония.

3. Не трябва да се допускат повече интернирвания и екстернирвания на наши хора,поради грешките им /не говоря за престъпниците/ през бившия режим в повечето случаи от морално естество. Тези мерки са твърде пакостни от гледище на националните ни интереси. Търпим толкова сърби в своята среда,някои от които заслужават бесилка,а пъдим българите,на които трябва да дадем възможност да се поправят и избришат лошото си минало. Пък и кой ли е могъл да се запази безгрешен през 23 годишното робство? Да не изпускаме никога изпредвид: преследваните обикновено отиват в Сърбия или Гърция,отгдето един ден ще се завърнат като комити. Разбира се,това пък от друга страна не означава,че не трябва да се държи сметка за миналото на всеки един при постъпване на държавна,общинска или частна служба. Хляб за всички,но всекиму според достойнствата - не само образователни и служебни,а и морални. Не може един довчерашен деребей,например да бъде кмет,околийски управител,секретар бирник или на каквато и да е друга служба,която го поставя в контакт с измъчвания и тормозен от него народ. Нека му се даде работа,но изолирана,необществена,за да не изпадне в положението на Бгрополския кмет /Велешко/ - кмет на същата община и през сръбския режим,който самодоволно един ден изкряскал на селяните: "И през сръбско и през българско,все сте ми в ръцете!" Управление,представлявано от подобни типове не дава възможност на простия народ да разбере,че е изгряла и за него свободата. И без това,тоя народ още не е отключил сърцето си за България.

4. Опита с околийските управители в това отношение излезе несполучлив. Първата група околийски управители бяха хора от кол и въже,на бърза ръка сформирувани от старите предели. Наложената смяна не оправи положението. Вместо да вземе поука от станалото и подбере подходящ кадър от съдийското и адвокатското съсловия,г.Габровски по внушение на двама-трима политически търгаши от Македония извърши смяната с лица взети от средата на довчерашната поробена интелигенция. Нова грешка,ако не и престъпление за делото на приобщаването,спъното поради недоглеждане от върховете на самата администрация. Тези,които 23 години са опивали чужда култура,чужда наука и чужда политика ,не могат да бъдат верни изразители на българската държавна идея и мисъл. С това съвсем не подценяваме българския им дух,който те са пазили,нито понесените от тях жертви дадени за българщината. Почти всички са взимали живо участие в политическия живот на бивша Югославия и не могат да се освободят от симпатиите или антипатиите към тези или онези среди. Лишени са от всяка обективност и като че ли внасят в своята дейност един елемент на фракционност. Още говорят при назначаването на служба за "наши" и "ваши",а и самото население не може да се отресе от представата за миналата им дейност. Някои от тях са били на служба даже в министерството на външните работи в Белград.

5. Нужна е строга,но справедлива администрация,която да не се ръководи от чувства на мъст при изпълнение на своя дълг,.Да е експедитивна и да не си служи с похватите на демагогията. Българинът от Македония да му забият предпочита нож в гърдите,отколкото да му обещаят нещо,а да не го изпълнят,с други думи - да го излъжат. Истината преди всичко,без усуквания и протакания на известни предстоящи за изпълнение работи. И никакви предпочитания към този или онзи,правени от личен интерес! Ред и законност. Държавата,майка за всички.

6. Поради посочените в настоящето изложение причини,администрацията от мощен лост за всестранно приобщаване на освободеното население, се превърна в един чисто технически инструмент за провеждане разбиранията на министра на вътрешните работи и неговите настроения. Да се създаде отново жив и деен контакт между нея и народа е мъчна работа. Но поне правителството може да принуди /макар че е по-добро това да стане от сърце/ своите органи да позапълнят тази празнина. Чиновниците напр.в Берово /па само там ли?/ изглеждат като че паднали от Марс на луната.Ни-

каква разлика между старото и новото положение в отношенията между местните граждани и чиновничеството. Гледат се като врагове. Даже един чиновник ми се оплакваше,че трябва да се прибира рано в къщи за да не бъде причукан.

7. Тъй като далаверите /подкупа,рушветлъка/ са масово явление и подриват основите на доверие към държавата,нужно е до свършването на войната да се създадат висши контролни органи - по един във всяка област,назначавани от и подчинени направо на министерския съвет ,със задачата да бдят само върху делата на изпълнителната власт. Тая работа заслужава труда и средствата,а колкото до личностите все ще се намерят двама честни хора в България,отговарящи на тези постове.

8. Дирекцията на пропагандата тича като муле по магарица след събитията. Винаги изправервана,в шлагерно настроение,тя има само един актив: коментаторът П.К.Чинков,за когото изглежда е саздадена,така,както в."Целокупна България" е създаден да оправдае заплатата на нейния директор и сътрудниците му. Иначе,радио Скопие нямаше да дреме,нямаше от 8 месеца напразно да търси ръководител. Само този факт е достатъчен, за да подчертае безгрижието на дирекцията и нейното притъпено чувство за отговорност. И тук,както във всички начинания на вътрешното министерство е скъсана връзката с народа. Радио Скопие дава всичко,но не и това,което интересува Македония,а уж е създадено за нея. Повтаря се сръбската истрия. Дано само населението не слуша Белград...

9. Така стои въпроса с вестник "Целокупна България". Никаква душа, никакъв ръководен път - никакъв фар за заблудени и чакащи. Тираж толкова голям,че ако правителството направи сметка,какви загуби е понесла държавата от деня на неговото излизане щеше да се откаже завинаги от безполезната система: да подържа личностите за сметка на нуждите.

10. Установяване час по-скоро на здравните служби всела и градове. Просвета за ново здравеопазване,лишено от бабешки съвети,гаданияна врачки. Евтини лекове /засега това остава само пожелание/ за масова употреба,редовни прегледи,борба против маларията и строга контрола за чистотата. Особено това важи за хранителните и питейни заведения:мръсни чаршафи,нечисти чинии,затънали в боклук кухни,кучета,котки и прч.

11. Приемствеността изисква школувани и подготвени чиновници,на които шефовете на учрежденията да създадат всички възможни условия за постигането на тази цел:запознаване със същината на законите,наредбите, правилниците,окръжните и пр,.Духът на българската държава няма да мине през куминте на учрежденията,а през личния контакт на шефовете с персонала и взаимното опознаване и предаване на необходимите знания.

12. Да се бди за морала в учрежденията,които не са места за любов и любовни интриги,а за работа. Случаят в Кавадар,като най-пресен да се разследва и виновниците да получат своето наказание. Касае се за чиновниците от комисарството на прехраната и апетитите им към местните жени.

13. Никакви избори до свършването на войната. Известни господа са предприели обиколка вече за тая цел из Македония и опипват почвата, посрещани с присмех от населението. Участието на Македония в управлението може временно да стане по друг начин: назначаването на един или двама министри,взети от средата на македонските българи,живущи в старите предели,Този етап е необходим за да не се повтори грешката с околийските управители. Лицата за министри,обаче, да не бъдат от кръговете на разните крила и крилца,познати от близкото минало. Конкретно: Джидровци,Станишевци и пр. Иначе ще се внесат тия борби и в Македония. И без това известни групировки са отпочнали тая разложителна дейност в лицето на Куртевци и пр.,които използуват безгрижието на държавната сигурност - особено за Скопската област поради симпатиите на нейния шеф към бившите "дейци",за да правят срещи,събрания и пр.все в кръга на автономията и преклонението пред бъдещия поглавник на Македония.

Б.ФИНАНСОВО СТОПАНСКА ПОЛИТИКА

1. Сръбската данъчна система,която е още в сила,да се премахне. Това в интереса на приобщаването,а ив в интереса на самите данъкоплатци. Сърбите при облагането са внасяли политически елемент,поради което данъците определени от тях не са справедливи и не са по силите на населението.

2. По-добре да искаме малко,но да го искаме докрай,отколкото много с обещанията: кой платил-платил,който не-ще му се прости! С такава данъчна политика не се отива далеч.Влизам в положението на ~~г.министър~~ Божилов,който от доброта,на апела на многобройните делегации от Македония за опрощаване на данъците,не е могъл да намери друг отговор. Но трябва да се знае едно:каквото посеем днес-в началото,такова ще пожънем утре-в последствие.

3. Условията за широко кредитиране не са благоприятни. Но в рамките на кооперациите,бидейки тесно свързани с населението,може да се направи много нещо. Това може да стане без риск,освен риска на войната, стига БЗКБ да премахне формалностите от личен и политически интерес, налагана от двата съществуващи кооперативни банкови съюза. Тяхното обединение час по-скоро трябва да бъде постигнато,окж ни шскоми до бъдем изправени пред нови сътресения и борби. Македония толкова много пострада от неразборите в управлението на БЗКБ и от неговото желание да бъде в услуга на един от двата съюза,че няма да се спред пред нищо за да го вкара в правия път. БЗКБ отначало подкрепи инициативата на ЦАК за кооперативните банки и те бидоха основани от най-съзнателните елементи на нашата общественост.В последствие изпрати инспектори за да ги разтурят и нагодят по кефа на един от съюзите.Така се внесе стопански разврат,отговарящ напълно на политическия прокаран от г.Козарева и неговия шеф,за да се убие всякаква вяра на народа в каквото и да е начинание на българската власт и българската творческа мощ и се дойде до положението от 20 и повече банки,да работят само две или три. Ние се надяваме,че компетентните най-после ще поумнеят и оставят кооперативите да се развиват нормално,за да опровергаят поговорката:когато атовете се ритат,магаретата одеват.

4. Грижите за занаятчийството,търговията и индустрията влизат в кръга на общине наредби и закони,които трябва час по-скоро да се приложат. В известни случаи те трябва да претърпят нужните изменения във връзка с отделни положения,извоювани през бившия режим и представляващи една крачка по-напред от нашето законодателство. Например:по нашите трудови закони работникът добива право на лечение след 8-седмична непрекъсната работа,докато по чуждия закон,това право е придобил от момента на назначаването му на работа. Едно сравнение на бившето с нашето законодателство,с известни положителни корекции се налага. То ще отстрани всякакъв упрек,че сме останали по-назад от довчерашните поробители, и че вместо да тикнем страната напред,я връщаме назад с десетилетия.

5. Занаятчийството се нуждае от пълната подкрепа на държавата и необходимите материали; търговията от определяне на цените и строг контрол за опазването им;а индустрията - за да работи доволно - от контингенти. В Скопие има 4 текстилни фабрики,които още неп са получили памук. Десятки други предприятия в Македония дремят не само поради липса на сурови материали,но и поради това,че принадлежат на изселници. Държавата трябва да ги вземе в свои ръце и отвори,за да ограничи безработицата.

6. Грижите за работниците не са достатъчни. Те,поради изключителните условия на войната и особено на станалата промяна с освобождението, са в най-окаяно положение. Има градове,като Щип,Велес и др.,в които буквално гладуват хиляди работнически семейства.р Отварянето на монополите,създаването на тютюневи фабрики и др.мероприятия в едно близко бъдеще ще улеснят борбата срещу безработицата,но в този момент са нужни и някои мерки от временен характер,за да се изкара зимата.

7, Грижи за непрекъснатия приток на бежанци от Тетово,Гостивар, Галичник,Дебър,Кичево и Струга,както и за завръщащите се изгонени печалбари и бивши чиновници - по произход българи,от предлите на разпаднала се Югославия. Да бъдат веднага настанявани на работа,а ако са земеделци - веднага озем~~л~~явани. Озем~~л~~яването да става не само в Тракия, но и в Македония,която в равнините е редко населена,независимо от това, чи поради изселването на чуждите елементи ще се освободи много земя.

8. Македония под Сръбско, заедно с частта под Албания, обхваща 25,744 кв.км. с около 1,500,000 жители и обработваема площ над 9,000,000 декари. Производството е достатъчно за изхранване на населението, но земеделието е примитивно и се налагат много мерки за неговото подобрение.

Нужно е:

а/ подобрение на орт ния добитък чрез кръстосване, а не заменяване с нова раса, поради климата, като необходимо условие за заменяването на дървения с железен плуг.

б/ разрешаване проблема с напояването - въпрос на въпросите за Македония. Жарките безоблачни лета могат по този начин да се превърнат в благодат и за земя и за хора. Води има: Вардар, Черна, Брегалница, езерата, Дрим и др. Този който разреши въпроса с напояването, ще превърне Македония в обетована земя година за две родитби. Иначе всички грижи във връзка с увеличаване на производството няма да дадат желания резултат.

в/ пресушаване на блатата /моноспитовско, катлановско и др./ и мочурищата.

г/ подобрение на земята чрез естествено и изкуствено наторяване. Използуване на естествения тор и запазването му през зимата чрез циментова торняци. Евтин цимент за горната цел и просвета, за да се премахне консерватизма на македонския селянин.

д/ намаляване угарите чрез разнообразяване на посевните култури

е/ урегулиранекоритата на реките и техните притоци. Водни синдикати

ж/ кадастър, необходим и за данъчните власти

з/ комасация - доброволна и принудителна

и/ селекция на семената. Създаване на чисти сорти зърнени храни

к/ модерни хамбари и силози за тяхното опазване

л/ трактори за обширните изоставени полета

м/ опитни станции, институти, земеделски практически училища, курсове, сказки, изложения, изложби на земеделски произведения и панаири.

9. Електрификация на села и градове във връзка с напояването и изграждането на материалната култура. За евтина електрическа енергия обаче са нужни модерни, а не примитивни електрически централи, каквито Македония с изключение на "Матка" не притежава. От тук и скъпото осветление, понякога недостатъчно да задоволи и местните нужди /Куманово, Щип и пр./

10. Агрономите да обр нат внимание за повдигане на градинарството и овощарството, за които има великолепни условия. За целта да не се изоставят подържаните от бившия режим разсадници, а се приспособят към една наша планова политика, имаща преди всичко задачата да въведе сортовете, търсени от външния пазар за износ. За да се избегнат пък колебанията в цените и загубата от тук за производителите, нужни са фабрики за консервирани зеленчуци /Велес/ и плодове /Ресен/. Всички условия за това са налице.

11. Същото важи и за лесовъдите. Да се обърне внимание за опазване на горите, които се секат от векове най-безразборно. Строгият контрол да върви с планомерното залесяване, особено в началото около селата и пътищата, като за целта се използуват покрай редовните средства и други във връзка с подкрепата на ученици, трудова повинност и прочее. Предсказата, че Македония е пуста ипскалиста, както и че е лишена от гори, е фалшива. Вярното е едно, че са и липсвали условия да разгърне възможностите си, осигурени вече от свободата.

12. Аграрните реформи да засегнат преди всичко земите на изселените колонисти. Тези земи да се дадат на безимотните и малоимотни селяни. В никой случай да не се връща земята на онези богати собственици, от които е иззета срещу заплащане и дадена на колонистите. В това отношение трябва да се направи резка граница между пострадалите от своеволията на бившата власт земевладелци и правата им над иззетите земи, за да не правим дарения на тези, които най-малко се нуждаят от тях.

Аграрните реформи да засегнат на второ място редко заселените полета. Заселването на такива места да става по начина определен за Тракия, като тук бъде допусната емиграция от Шумадия, Европа и Америка. В този смисъл да се измени и за Беломорието параграф 1 от наредбата за заселването. Известно е на всички, колко много българи с високо национално съзнание и способности се реят по света и на Балканите и колко много биха били

полезнив своето вече обединено отечество. Наш дълг е да ги призовем и отворим широко вратите за тяхното завръщане. Стига са били плячка на чужди влияния и обект на чужди, пагубни политики и интереси.

Аграрните реформи на трето място да обхванат чивчиите, на които да се признаят правата нашиш върху обработваната от тях земя, принадлежаща на едри земевладелци, бегове и пр. Да се признаят също договорите за покупко-продажба на земи станали през турско време - преди установяване на сръбския режим, който анулира голяма част от тях, за да освободи повече земя за колонистите.

13. по-добри цени за земеделските произведения: афион, тютюн и др.
14. Подобрение на птицевъдството и свиневъдството
15. За облекчение на длъжниците в бивша Югославия бе създаден специален закон, засягащ само селото. Градското население беше изключено. Нужно е час по-скоро нашия закон по задълженията, като по-пълен да се приложи в своята цялост и в Македония. В противен случай много занаятчии и дребни търговци ще пропаднат, ако задълженията им до 1932х година по този закон не бъдат уредени и се позволи междувременно тяхното ликвидиране по друг начин.

В. БЛАГОУСТРОЙСТВЕНА ПОЛИТИКА

1. Градовете и селата в Македония, с изключение на Скопие, Битоля и Кумановo и отчасти Охрид, в благоустройствено отношение са останали там, където са били преди 100 години.

Тук сме изправени пред следните задачи:

а/канализация
б/водоснабдяване
в/залесяване
г/строежи, но не кърпежи, при които старинно-ценното да бъде запазвано
д/подкрепа на общините в осъществяването на горните задачи от страна на държавата.

Г. ПЪТИЩА И СЪОБЩЕНИЯ

1. Поддържане на селските, междуселските и международни пътища и залесяванате им отстрани
2. Изкарване докрай започнатите две ж.п.линии /Горна Джумая и Дебе баир/ без протакане. Тяхното значение, оценено вече от народа, е голямо за стопанското оживяване и приобщаване на населението.
3. Поддържане междувременно на автомобилния рейс Скопие - София или Кюстендил и рейса Струмица-Радовиш-Щип-Кочани-Царево село-Горна Джумая.

Д. ПРОСВЕТНА ПОЛИТИКА

1. Поради голямата неграмотност в селата /80%, па и повече/ строеж на училища и увеличаване на учителския надър. Селски читалища, вечерни курсове и пр.
2. Модернизирани селски и градски училищни сгради. Народни университети, сказки, курсове по български книжовен език и пр. начинания, които вече се провеждат и посрещат с рядък ентусиазъм.
3. Намаляване таксите за учащите се, за един определен период време, докато Македония се посъземе материално.
4. Постепенно сменяване местния учителски кадър с такъв от старите предели, заради езика. Ако в началото се направиха, по известни причини, отстъпки в това отношение, то днес условията вече са други и благоприятствуват за една така промяна, извършвана разбира се на етапи.
5. Агитация за създаване във всеки дом домашна библиотека от хубави български книги.
6. Запазване на старинните паметници, откриване на музеи и широка инициатива за събиране на подарени книги, нужни за читалищата в Македония: детски, училищни, гимназиални.

Е. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

1. Стопанското издигане на Македония се обуславя покрай всичко гореизброено и от нейното пълно национално освобождение и закръгляване. Частта под Албания, както и частта под Гърция, включително със Солун, трябва да бъдат присъединени към общата ни родина, за да имаме едно завършено стопанско цяло, годно за живот. Тук има думата нашата външна политика, която е призована да подготви всички условия за постигането на тази върховна за нацията ни цел.

2. Изселването на чуждите елементи в Македония трябва отново да се осигури. Да се потърсят отговорности от бившите директори, които не погледнаха сериозно на този въпрос. Няма по-голяма историческа задача за едно правителство от тая, да увеличи площта на която живеят чистите българи, съобразно уголемяването на България. За Македония това е един жизнен въпрос не само от първостепенен стопански характер, но и национален. Същото важи и за Тракия. Ако пречката е изхранването на изселниците, нищо не ни пречи да гарантираме износа на известно количество храни. И без това сега ги храним. Те представляват един елемент на разложение /пропаганда, шпионаж, саботаж и пр./ и не трябва повече да бъдат търпяни.

3. Ликвидация и на противобългарските организации в Белград и Ниш, съществуващи под формата на "македонски." Има триста начина за това, но докато е време.

V.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В обстановката на днешната война и днешните международни условия, България е изправена пред следните задачи: да постигне пълното си национално обединение и своето пълно вътрешно единство, като предпоставка за всестранно използуване на националната енергия по пътя на творчество и строителство и като гаранция за опазване на установяващия се нов международен ред. Географски разположена между изтока и запада, намирайки се в центъра на Балканите, тя има една единствена мисия: да бъде като средищна сила носител на великата идея за мир и творчество между народите в тази част на света и опора на всеки ред, основан на правото и справедливостта.

Вървейки по този път, по пътя на нова изграждаща се Европа, длъжни сме да заявим и предупредим: ние не желаем Македония да играе същата роля, която играеше в Югославия, нито пък желаем България да бъде това, което беше Югославия.

Национално дисциплинирана и социално справедлива, изравнена във всички посоки, България трябва да се роди от настоящата война не само със закръглени национални граници, но и със закръглен в дълбочина, ширина и вис вътрешно обогатен национален живот, чието съдържание ще гарантира нейната свобода, нейното благоденствие и нейната непобедима мощ.

29.XI.41 г

Скопие

В.х.Кимов

бивши секретар-организатор на Българския централен акционен комитет в Македония

Сканирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres